

STANISŁAW A. SROKA

Ismertlen kapcsolatok a Homonnay Drugeth család és a lengyel nemesség között a 16. század első felében

A bártfai levéltárban sok érdekes forrásanyag található nemcsak a nyugtalan lengyel–magyar határvidék kereskedelmi-gazdasági ügyeiről, de a lengyel nemesség és magyar arisztokrata családok házassági kötelékeiről is.¹ A levéltár 1531–1540-ből származó lengyel anyagát vizsgálva rábukkantam Andrzej Stadnicki przemysli kamarás (később sanoki várnagy) néhány rendkívül érdekes levelére, melyek a Drugethekkel való kapcsolatát illetik, és majdnem teljesen ismeretlenek a szakirodalomban.

Lássuk először röviden Andrzej Stadnickit! Ifjúként a Krakói Egyetem falai közt tanult. 1487-ben a Szabad Művészetek Fakultására iratkozott be.² Három év után megszakította tanulmányait – valószínűleg apja halála után –, hogy anyjának segítségére legyen a családi birtok igazgatásában. A 15. század végén a király környezetében bukkan fel. A kutatások mai állása szerint 1507-ben feleségül vette Barbara Salamonownát.³ A bártfai levéltárban fennmaradt Stadnicki meghívója, melyben a bártfai városi tanácsot invitálja a menyegzőre. Ebből kiderül, hogy a lakodalmi ünnepségek 1508 márciusának első napjaira estek.⁴ Két év múlva megosztotta a családi birtokot két öccsével, és a következő években

¹ Dokumenty polskie z archiwum dawnego Królestwa Węgier. Ed.: Sroka, A. Stanisław. I–V. Kraków, 1998–2012. Ld.: Urban, Waclaw: Znaczenie archiwów Bardiowa i Preszowa dla badania dziejów Małopolski. *Małopolskie Studia Historyczne*, 4. évf. (1961) 2. sz. 73–82.; Sroka, A. Stanisław: Znaczenie archiwum w Bardiowie dla badań nad średniowieczną Małopolską. *Studia Historyczne*, 48. évf. (2005) 347–354.; Uő.: Bardiowski rejestr celny z 1444 roku. *Studia Historyczne*, 52. évf. (2009) 159–170.; Uő.: *Jakub Frater – przykład kupca na pograniczu polsko-węgierskim w XV wieku*. In: Res gestae Meridionales et Orientales. *Studia ad Memoriam Professoris Henrici Ruciński*. Szerk. Bagińska, Elżbieta. Białystok, 2009. 171–177.; Uő.: Registre prijatí do meštianskeho stavu v Bardejove z rokov 1432–1450 a 1462–1488. *Studia Historica Tyrnaviensia*, 9–10. évf. (2010) 349–381.; Uő.: Budżet miasta Bardiowa w XV w. *Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych*, 70. évf. (2010) 101–112.; Uő.: Średniowieczny Bardiów i jego kontakty z Małopolską. Kraków, 2010.

² Metryka Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1400–1508. Ed. Gąsiorowski, Antoni–Jurek, Tomasz–Skierska, Izabela–Grzesik, Ryszard. 1. Kraków, 2004. 467 [87h/270].

³ Wolski, Marian: Stadnicki Andrzej h. Drużyna (zm. 1551). In: *Polski Słownik Biograficzny*. 41. k. Warszawa–Kraków, 2002. 370–372.

⁴ Dokumenty polskie i. m. IV. 677. sz.

birtoka igazgatásával foglalkozott.⁵ 1529 nyarán újból megházasodott. Választottja a ruszin vajda, Stanislaw Kmita lánya, Katarzyna volt.⁶ Ez a házasság lehetővé tette Stadnickinek, hogy nagyobb karriert fusson be, elsősorban a helyi bíráskodásban. Még 1529-ben ő volt a döntőbíró Piotr Kmita (felesége bátyja) királyi marsall és Bártfa városa vitájában,⁷ és a következő évben megkapta a przemysli kamarásságot.⁸ 1535-ben sanoki várnaggyá nevezték ki, és ebben a pozícióban haláláig – 1551-ig – megmaradt.⁹

A bártfai levéltárban fennmaradt 1531. augusztus 24-ről Andrzej Stadnicki Zmigrodban kelt levele, melyben a bártfai tanácsnokokat kéri, segítsenek neki egy jogi kérdésben: anyósának, Jan Drugeth testvérének ki nem adott hozománya ügyében.¹⁰ A levél eléggé meglepő a mai kutató számára, hiszen a ma ismert adatok szerint meg volt győződve, hogy Andrzej Stadnicki felesége Katarzyna volt, Stanislaw Kmita és Katarzyna Tarnowska lánya.¹¹ Ebből a levélből azonban világosan kiderül, hogy Stadnicki anyósa nem Katarzyna Tarnowska volt, hanem egy meg nem nevezett magyar nő a Drugeth nemzetségből. A levél arról is tudósít, hogy Jan Drugeth (aki akkor már nem élt, más forrásból tudjuk, hogy 1521 előtt meghalt¹²) nem adta ki lánytestvérének a megfelelő hozományt. Csak 1200 forintot kapott, míg Jan más lánytestvérei fejenként 10 000 forint hozományt kaptak.¹³ Stadnicki a bártfai tanácsnokoktól szeretné megtudni, milyen törvények érvényesek ilyen esetben a Magyar Királyságban, tekintve, hogy anyósa testvére már elhalálozott. A levélből nem tudjuk meg Stadnicki anyósának keresztnévét.

A Drugeth család, melyből Stadnicki anyósa is származott, a 14. század elején Károly Róbert királlyal érkezett Magyarországra. Az Anjou-korszakban tagjai vezető szerepeket töltöttek be az országban, néhányan, mint Fülöp, Jan (János) és Wilhelm (Vilmos) a nádori méltóságig emelkedtek.¹⁴ Idővel a nemzetség vesztített jelentőségéből, ritkán viseltek maga-

⁵ Wolski, Marian: Stadnicki Andrzej i. m. 370.

⁶ Trawka, Renata: Kmitowie. Studium kariery politycznej i społecznej w późnośredniowiecznej Polsce. Kraków, 2005. 368.

⁷ Sroka, A. Stanisław: Spor Petra Kmitu s Bardejovom (1527–1530). *Studia Historica Tyrnaviensia*, 13. évf. (2011) 246.

⁸ Urzędnicy województwa ruskiego XIV–XVIII wieku. Spisy. Szerk. Przyboś, Kazimierz. Wrocław, 1987. 222.

⁹ Wolski, Marian: Stadnicki Andrzej i. m. 371.

¹⁰ Štátný archív v Prešove, Pracovisko Archív Bardejov, magistrát mesta Bardejov (tovább: PAB), 6757. sz.: „*dominus quondam Drugeth de Homonna non dederat integrum dotalicium sorori sue alias matri coniugis meae.*”

¹¹ Trawka, Renata: Kmitowie i. m. 368.

¹² PAB 5073. sz.; Kucharská Veronika: Ducissa. Život kňažnej Hedvivy v časoch Jagelovcov. Bratislava, 2014. 34.

¹³ PAB 6757. sz.: „*non plus enim quam duodecim centa florenos, ceteris vero sororibus per decim milia florenos dotaverat.*”

¹⁴ Engel Pál: Magyarország világi archontológiája 1301–1457, 1. Bp., 1996. 2–3.; Hardi, Đura: Drugeti. Povest o usponu i padu porodice prtilaca anžujskih kraljeva. Novi Sad, 2012.; Zsoldos Attila: Nádor és helyettese: Druget János és Vilmos. *TSz*, 54. évf. (2012) 527–541.; Uő.: A Drugethek és a „hét vármegye”. In: „Köztes-Európa” vonzásában. Ünnepi tanulmányok Font Márta tiszteletére. Szerk. Bagi Dániel–Fedeles Tamás–Kiss Gergely. Pécs, 2012. 577–585.; Uő.: A Drugeth-vagyon születése. In: Művészet és mesterség. Tisztelgő kötet R. Várkonyi Ágnes emlékére. Szerk. Horn Ildikó et al. Bp., 2016. 63–85.; Uő.: A Druget-tartomány története 1315–1342. Bp., 2017.

sabb hivatalokat. Két ágra szakadt, a Gerény és a Homonnay ágra. Bennünket a jelen vizsgálódásban a Homonnay Drugethek érdekelnek, akikkel Andrzej Stadnicki kapcsolatban – rokonságban – volt. Még a 15. században Simon Drugeth országos méltóságot viselt, Mátyás király udvarában volt főpohárnok.¹⁵ Bebek Zsófiával kötött házasságából két fia (Gáspár és az említett Jan (János), valamint öt lánya született: Katalin, Hedvig, Borbála, Anna és Helena (Ilona). Jan Zápolya Krisztinát vette feleségül, akinek a származását a szakirodalom nem tisztázza.¹⁶

Kétségtelen, hogy Katalin, Drugeth Simon lánya, Drugeth Jan (János) testvére volt Stanislaw Kmita második felesége, és Andrzej Stadnicki anyósa. Kmitának ezt a házasságát egy I. (Habsburg) Ferdinánd által 1551. március 6-án kiadott oklevél is megerősíti, amely egy családon belüli vizzályról intézkedik. Szó esik benne Drugeth Simon lányairól is. Mint fentebb írtam, öten voltak, és egy közülük, Katalin ebben az oklevélben mint *mater nominorum marschalkorum de Polonia* van említve.¹⁷ Hogy Stanislaw Kmita második felesége a Drugeth családból való volt, megerősíti egy bejegyzés a poznańi városi jegyzőkönyvekben, amelyek szerint Stanislaw Kmita, Piotr Kmita udvarnagya apja, felesége, Katarzyna Tarnowska halála után, akitől két fia született, másodsor is megnősült, és „Humienskát” (a Homonnay név szlovák-lengyel formája) vette feleségül. Két lányuk született: Katarzyna, aki Andrzej Stadnicki felesége lett és Anna Barzina.¹⁸ Ez a két forrásadat, valamint Andrzej Stadnicki jogi segílyt kérő levele a ki nem fizetett hozomány ügyében a bártfai tanácshoz egyértelműen bizonyítják, hogy Andrzej Stadnicki anyósa magyar, a Drugeth családból való Katalin volt.

Andrzej Stadnicki Bártfára küldött levele nem maradt válasz nélkül. A bártfai tanácsosok küldtek Stadnickinek egy megfelelő kódexet, amely a Magyar Királyság jogi szabályait tartalmazta. 1531. december 10-én Stadnicki megköszöni a neki küldött könyvet, és mentegőzik a késedelmes visszaküldés miatt.¹⁹ Bártfai urai valószínűleg a *Tripartitum* egy

¹⁵ Tóth C. Norbert–Horváth Richárd–Neumann Tibor–Pálosfalvi Tamás: Magyarország világi archontológiája 1458–1526. I.: Főpapok és bárók. Bp., 2016. 111.; Kubinyi András: Bárók a királyi tanácsban Mátyás és II. Ulászló idejében. *Századok*. 122. évf. (1988) 2. sz. 205.

¹⁶ Neumann Tibor: Régi genealógiai legendák nyomában. Szapolyai István nádor házasságai, leányai és leánytestvérei. In: *Tiszteletkőr. Történeti tanulmányok Draskóczy István egyetemi tanár 60. születésnapjára*. Szerk.: Mikó Gábor–Péterfi Bence–Vadas András. Bp., 2012. 435–437.; Horn Ildikó: A hatalom pillérei. A politikai elit az Erdélyi Fejedelemség megszilárdulásának korszakában (1556–1588). Bp. 2012. 28–31. (http://real-d.mtak.hu/5817/dc_105_10_doktori_mu.pdf [letöltve: 2018.08.12.].)

¹⁷ Molnár Géza: *Levelek a Homonnai Drugethek család- és jóságtörténetéhez (1342–1551)*. *Adalékok Zemplén vármegye történetéhez*, 17. évf. (1911) 278.; Ld. Lenčič, Štefan: *Šľachtický rod Drugetovcov z Humenného*. Humenné, 2003. 61. E könyv fotokópiájának megküldéséért köszönetem mgr. Ivana Labancovának.

¹⁸ Archiwum Państwowe w Poznaniu, Poznań Gr. 99, fol. 966v–967; Teki Dworzaczka. *Materiały historyczno-genealogiczne do dziejów szlachty wielkopolskiej XV–XX w.* Szerk. Wisłocki, Jerzy. Kórnik-Poznań, 2004, 7078. sz. (896). On-line: <http://teki.bkpan.poznan.pl> [letöltve: 2018.08.20.]. Hálás köszönetem dr. Adam Kozaknak, aki a poznańi levéltárban ellenőrizte ezt a bejegyzést.

¹⁹ PAB 6817. sz.: „*librum mihi quondam, hoc est statutum Regni incliti Ungarie mittere eidem dignati sunt pro qua quidem solita in me benevolencia et amicabile conservacione magnas v. d. habeo gracias atque id v. d. omni simili maiorique compensacione reddere volo ac promitto, quod vero*

nyomatott példányát küldték neki, vagyis a nemességre vonatkozó jogokat és kiváltságokat tartalmazó gyűjteményt, melyet az 1514-es országgyűlésen fogadtak el a rendek a levirt parasztfelkelés után, és amelyet Werbőczy István állított össze. A jogi kódex, melynek teljes címe *Tripartitum opus iuris consuetudinarii incliti regni Hungariae*, rövidesen a magyar nemesség „aranyakönyve” lett.

Láthatóan nem sikerült Stadnickinek megoldani anyósa elmaradt hozományának kérdését, mert 1532 decemberében újra kéri a bártfaiakat a magyar statútumok megküldésére.²⁰ A történet további részét nem ismerjük, nem maradt fenn erre vonatkozó adat a bártfai levéltárban. Kétségtelen azonban, hogy Andrzej Stadnicki továbbra is fenntartotta a családi kapcsolatokat a Drugethekkel. 1534 elején lányát, Katarzynát Drugeth Antalhoz adta férjhez, aki a már emlegetett Drugeth János és Zápolya Krisztina fia volt, vagyis anyósa unokaöccséhez. Ez a házasság gyakorlatilag ismeretlen a szakirodalomban, mind a magyarban, mind a lengyelben, bár Kazimierz Stadnicki megemlítette családtörténetében, hivatkozva a przemysli területi jegyzőkönyvekre.²¹ A magyar szakirodalomban nemrég megjelent egy doktori értekezés a Homonnay Drugethek felsőmagyarországi történetéről a 17. század első évtizedeiben, a család előző évszázadokból való történetének széles panorámájával, de a szerző határozottan állítja, hogy nem ismeri Drugeth Antal első feleségének nevét.²² Andrzej Stadnicki lányáról, akit Drugethhez adott férjhez apja, Marian Wolski sem tud, aki a Stadnickiről szóló szócikket írta a *Polski Słownik Biograficzny*ben.²³

Stadnicki lányának esküvőjéről mindenekelőtt Stadnicki leveléből értesülünk, melyet 1534. január 16-án küldött Bártfára. Szolgáját, Lukasz Bienieckit azzal a megbízással küldte a városba, hogy jó bort vegyen, mert – ahogy a tanácsuraknak írta – az előzőleg vett (vagy kapott) bor olyan jó volt, hogy mindet megitták lányának Homonnay Drugeth Antallal való esküvőjén.²⁴ Ebből a levélből nem tudjuk meg Stadnicki lányának nevét, de a Katalin név megjelenik a przemysli területi jegyzőkönyvben 1534. május 5-i dátummal, amikor Katalin férjével, Drugeth Antallal, miután megkapta a családi vagyontól a végkielégítést, lemondott minden további követelésről.²⁵ Katalin Stadnicki első házasságából származott, Barbara Salamonowa volt az anyja, és valószínűleg 1516 februárjának elején született. Ugyanis Andrzej Stadnicki akkor kérte a bártfai tanácsot, hogy küldjenek egy hordó jó bort,

prefatum librum v. f. tum sero tardique recuserim, quod pene non meum sed certe servitorum meorum evenit incuria.”

²⁰ PAB 7221. sz.

²¹ Stadnicki, Kazimierz: *Rodowody domu Stadnickich herbu Szreniawa od 1386–1861*. Lwów, 1857–1861. 3.

²² Borbély Zoltán: *A Homonnai Drugethek Felső-Magyarországon a 17. század első évtizedeiben*. Eger, 2015 (DOI: 10.15773/EKF.2015.003). 83.: „*Homonnai Antal első felesége nem ismert.*”

²³ Wolski, Marian: Stadnicki Andrzej i. m. 370–372.

²⁴ PAB 7510. sz.: „*Vinum, quod ad nuptias filie mee charissime nuper magnifico domino Anthonio Drugeth de Homonna desponsate notarius meus hucope et consilio vestrarum d. emerat michi et omnibus illud bibentibus placuit multum, quoniam vero iam defecit.*”

²⁵ Lwów, Centralne Państwowe Archiwum Historyczne Ukrainy, *Terrestria Praemisliensia*, fol. 14, op. 1, spr. 11, 390. o.: „*Comparens personaliter coram iudicio magnifica domina Katherina de Zmygrod filia legitima magnifici domini Andree Stadnyczky de eadem Zmygrod succamerarii terrestres Premisliensis, uxor et consors spectabilis et magnifici domini Antonii Drugoth de Homonna comitis comit(at)um Ongh et Zomplyn.*” E bejegyzés fotókópiájának megküldéséért köszönetem dr. Bogdana Petryshaknak. Ld. Stadnicki, Kazimierz: *Rodowody domu Stadnickich* i. m. 3.

amivel felesége szerencsés születését akarta megünnepelni.²⁶ Kiderül, hogy Andrzej Stadnicki Bártfára küldött kérései jó borért fontos források a genealógiai kutatásokban. Egyszerűen akkor is, mint ma is, jó borral ünnepelték a családi eseményeket.

Katalin (Katarzyna) Stadnicka férjéről, Drugeth Antalról az említett przemysli területi jegyzőkönyvben feljegyezték, hogy két vármegye (al)ispánja volt, Ungé és Zempléné.²⁷ A Stadnicki lányával kötött házasságból egy fia: Miklós (Mikolaj), és egy lánya, Borbála (Barbara) született.²⁸ Utóbbi Kecsety Márton felesége lett, aki – mielőtt megnősült – magas rangú egyházi méltóság volt (veszprémi püspök). Stadnicki lánya 1545 előtt meghalt, amikor is Drugeth Antal másodszor is megházasodott, Báthory Annát vette el. Ez a házasság is rövid volt, mert Drugeth 1549-ben itt hagyta a földi világot.²⁹

E rövid szöveg összegzéseként megállapíthatjuk, hogy Andrzej Stadnickinek a bártfai tanácshoz intézett levelei, melyek fennmaradtak a bártfai levéltárban, kibővítik eddigi ismereteinket a családi kapcsolatairól, különösen az ismert magyar Drugeth családdal. Kiderült ugyanis, hogy Andrzej Stadnicki anyósa magyar volt, a Drugeth családból való Katalin. Stanislaw Kmita második felesége volt, és ebből a házasságból született Stadnicki felesége, Katarzyna. Stadnicki pedig saját lányát, szintén Katarzynát Drugeth Antalhoz, anyósa unokaöccséhez adta feleségül.

²⁶ Dokumenty polskie i. m. IV. k. 788. sz.

²⁷ Fallenbüchl Zoltán: Magyarország főispánjai. Die Obergespane Ungarns 1526–1848. Bp., 1994. 105., 113. (Itt tévesen szerepel Antoni /Antal/ Drugeth testvére, Stefan /István/ e két vármegye /al/ispánjaként).

²⁸ Borbély Zoltán: A Homonnai Drugethek i. m. 83.

²⁹ Dienes Dénes: A történelmi tiszánineni református egyházkerület a 16. században. *Historia ecclesiastica*, 2. évf. (2011) 1. sz. 48.